

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการหมู่บ้านชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ของสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดที่เกี่ยวกับตำรวจ
2. แนวคิดเกี่ยวกับงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์
3. ทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย
4. ทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์
5. ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม
6. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดที่เกี่ยวกับตำรวจ

1.1 ความหมายของตำรวจ

พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 4 ให้ความหมายของ “ข้าราชการตำรวจ” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับการบรรจุแต่งตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ โดยได้รับเงินเดือนจากงบประมาณหมวดเงินเดือนในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และให้หมายความรวมถึงข้าราชการตำรวจในสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติแต่งตั้งหรือสั่งให้ปฏิบัติหน้าที่ราชการตำรวจโดยได้รับเงินเดือนจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐด้วย (พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 : 2)

ความหมายคำว่า “ตำรวจ” โดยทั่วไปหมายถึงเจ้าพนักงานผู้ที่กฎหมายให้อำนาจ และหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ตำรวจจะต้องคอยตรวจตรา ดูแลมิให้มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดทำลายความสงบเรียบร้อยของประชาชน

1.2 บทบาท อำนาจหน้าที่ของตำรวจ

มาตรา 6 สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นส่วนราชการมีฐานะเป็นนิติบุคคลอยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี และมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 : 3)

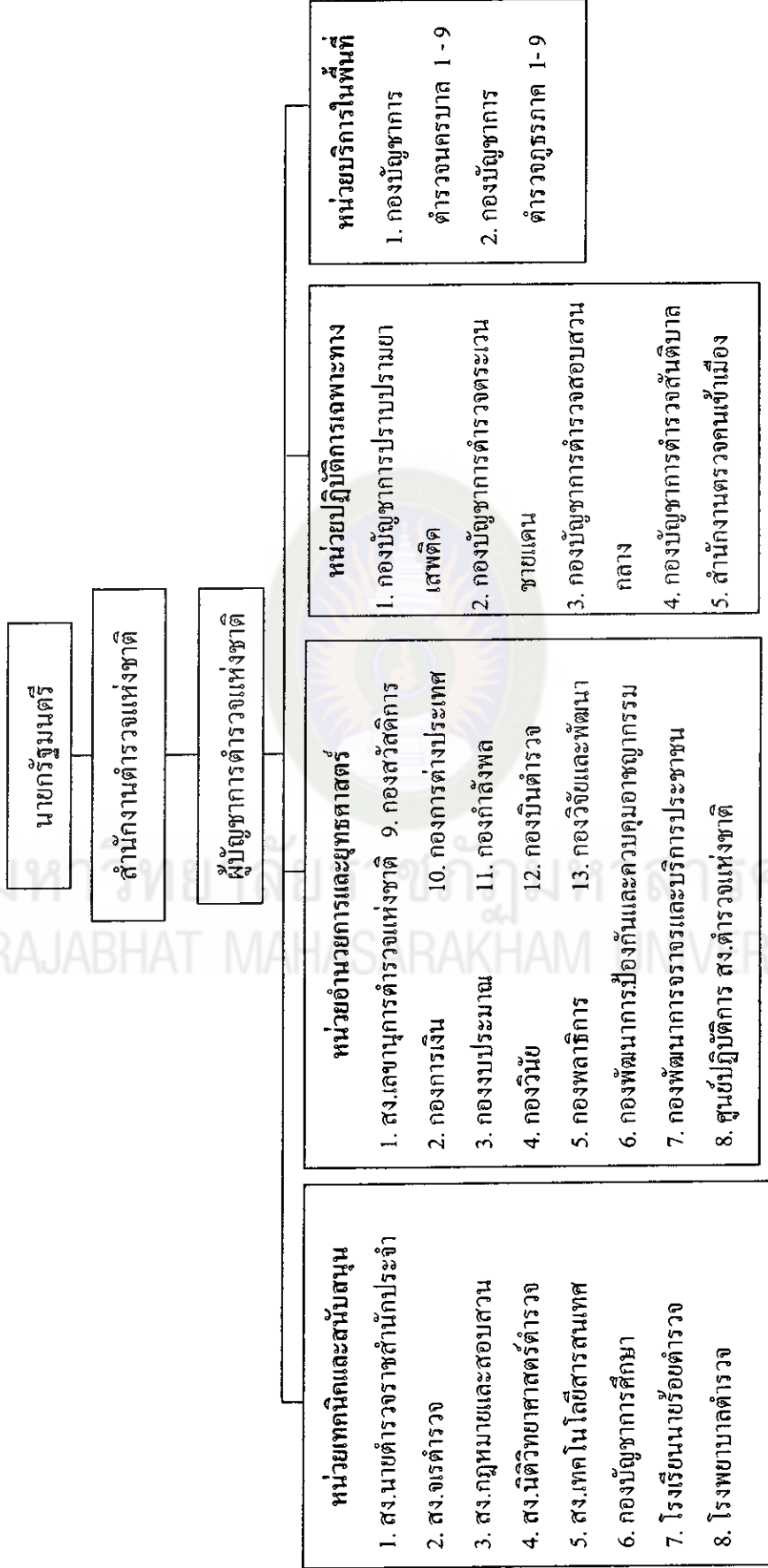
- (1) รักษาความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ
- (2) ดูแลควบคุมและกำกับการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจซึ่งปฏิบัติการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- (3) ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา
- (4) รักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยของประชาชนและความมั่นคงของราชอาณาจักร
- (5) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของข้าราชการตำรวจหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- (6) ช่วยเหลือการพัฒนาประเทศตามที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย
- (7) ปฏิบัติการอื่นใดเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ตามข้อ (1) , (2) , (3) , (4) หรือ (5) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

โครงสร้างสำนักงานตำรวจแห่งชาติ การจัดระเบียบราชการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

มาตรา 10 สำนักงานตำรวจแห่งชาติแบ่งส่วนราชการดังต่อไปนี้

- (1) สำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ
- (2) กองบัญชาการ

การแบ่งส่วนราชการตาม (1) เป็นกองบัญชาการหรือการจัดตั้งกองบัญชาการตาม (2) ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และการแบ่งส่วนราชการเป็นกองบังคับการหรือส่วนราชการอย่างอื่น ให้ออกเป็นกฎกระทรวงและให้กำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ในพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงนั้น แล้วแต่กรณี

มาตรา 11 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นหัวหน้า ส่วนราชการมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) รับผิดชอบควบคุมราชการประจำในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กำหนดแนวทางและแผนการปฏิบัติราชการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และลำดับความสำคัญของแผนการปฏิบัติราชการประจำปีของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้เป็นไปตามนโยบายและแนวทางการปฏิบัติราชการที่นายกรัฐมนตรีและ ก.ต.ช. กำหนด รวมทั้งกำกับ เร่งรัด ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- (2) เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการตำรวจในสำนักงานตำรวจแห่งชาติรองจากนายกรัฐมนตรี
- (3) เป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ
- (4) วางระเบียบหรือทำคำสั่งเฉพาะเรื่องไว้ให้ข้าราชการตำรวจหรือพนักงานสอบสวนปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้อำนาจหรือการปฏิบัติหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่น

มาตรา 25 ชั้นข้าราชการตำรวจมีดังนี้

- (1) ชั้นสัญญาบัตร ได้แก่ ผู้มียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีขึ้นไป
  - (2) ชั้นประทวน ได้แก่ ผู้มียศสิบตำรวจตรี สิบตำรวจโท สิบตำรวจเอก จำสิบตำรวจ คาบตำรวจ
  - (3) ชั้นพลตำรวจ ได้แก่ พลตำรวจสำรอง
พลตำรวจสำรอง คือ ผู้ที่ได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการตำรวจ โดยได้รับการคัดเลือกหรือสอบแข่งขันเข้ารับการศึกษาบรม ในสถานศึกษาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- โครงสร้างการแบ่งส่วนราชการ โครงสร้างพื้นฐานแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่

1. หน่วยงานหลัก (Line) เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การบริหารสาธารณะ การรักษาความมั่นคงของประเทศ และการรักษาความปลอดภัยขององค์พระมหากษัตริย์ พระราชินีและพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงาน ดังต่อไปนี้

1.1 หน่วยงานที่รับผิดชอบการให้บริการประชาชนในพื้นที่โดยตรง ได้แก่ กองบัญชาการตำรวจนครบาล กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 1-9

1.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบการปฏิบัติงานเสริมตามข้อ 1.1 ได้แก่ กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กองบัญชาการปราบปรามยาเสพติด กองบัญชาการตำรวจสันติบาล กองบัญชาการตรวจคนเข้าเมือง

2. หน่วยงานสนับสนุนและอำนาจการ (Staff and Auxiliary) เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการอำนาจการและสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานหลักประกอบด้วย

2.1 หน่วยงานที่อำนาจการและสนับสนุนงานหลัก ได้แก่ สำนักงานกำลังพล สำนักงานแผนและงบประมาณ สำนักงานส่งกำลังบำรุง

2.2 หน่วยที่ทำหน้าที่สนับสนุนเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา ได้แก่ สำนักงานวิทยาการตำรวจ กองคดี

2.3 หน่วยที่ทำหน้าที่สนับสนุนเกี่ยวกับการศึกษาอบรม ได้แก่ กองบัญชาการศึกษา โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

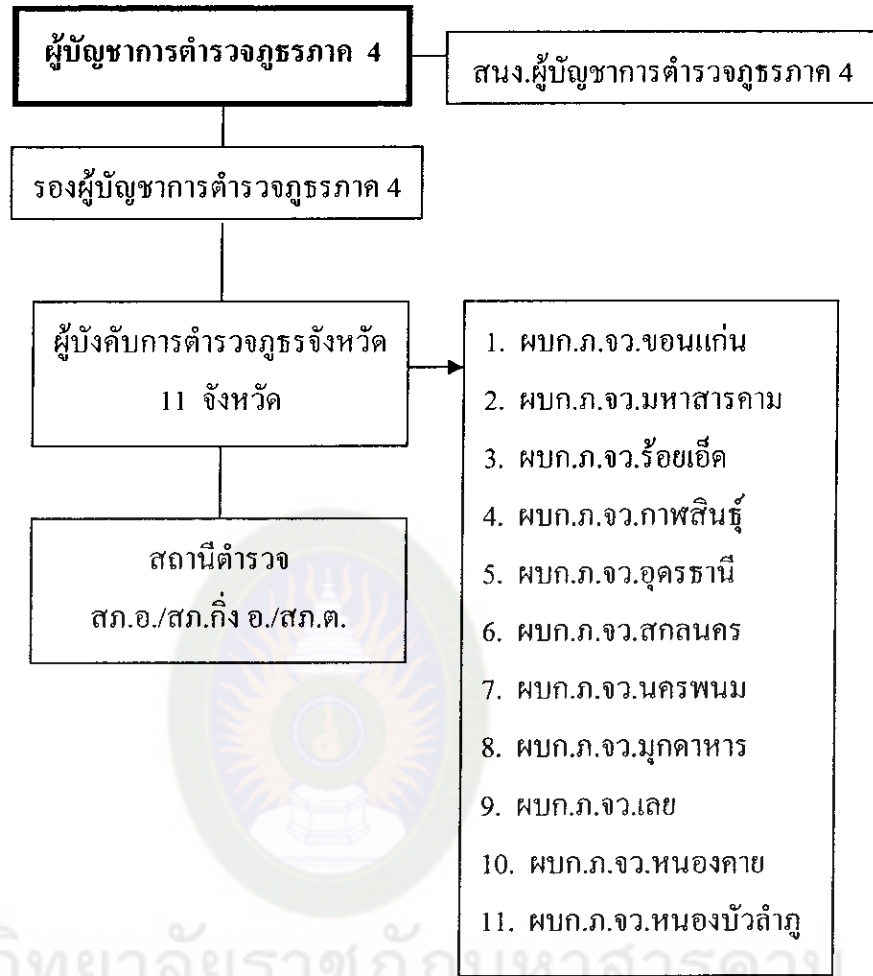
2.4 หน่วยที่ทำหน้าที่อำนาจการและสนับสนุนทั่วไป ได้แก่ สำนักงานเลขานุการตำรวจแห่งชาติ โรงพยาบาลตำรวจ กองวิจัยและพัฒนา

โครงสร้างระดับสถานีตำรวจ สถานีตำรวจนครบาลและสถานีตำรวจภูธร มีการแบ่งงานออกเป็น 5 งาน คือ

1. งานธุรการ
2. งานสืบสวน
3. งานสอบสวน
4. งานป้องกันและปราบปราม
5. งานจราจร

แต่ละสถานีตำรวจจะมีหัวหน้าสถานี ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ

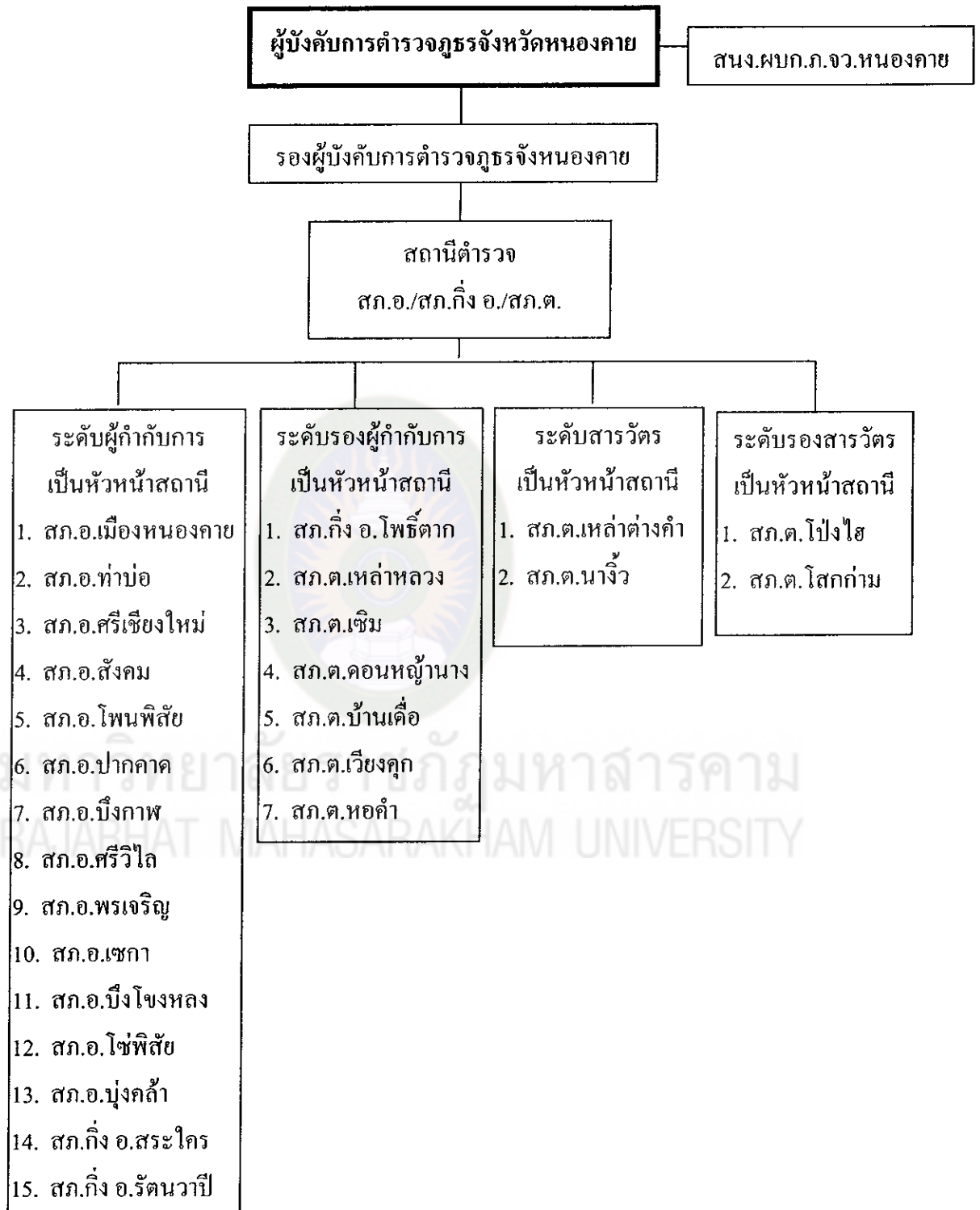
1. ระดับที่มีผู้กำกับการเป็นหัวหน้าสถานี
2. ระดับที่มีรองผู้กำกับการเป็นหัวหน้าสถานี
3. ระดับที่มีสารวัตรเป็นหัวหน้าสถานี
4. ระดับที่มีรองสารวัตรเป็นหัวหน้าสถานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

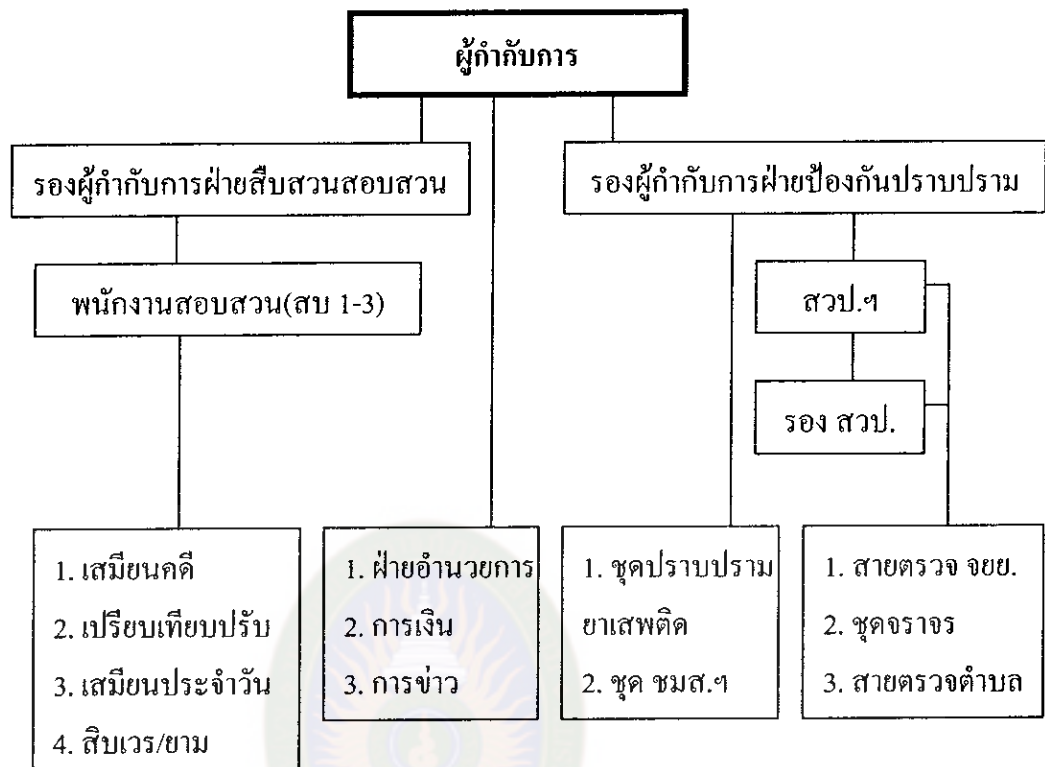
แผนภูมิที่ 2 โครงสร้างตำรวจภูธรภาค 4

ที่มา : สำนักงานตำรวจแห่งชาติและตำรวจภูธรภาค 4

แผนภูมิที่ 3 โครงสร้างตำรวจภูธรจังหวัดหนองคาย

ที่มา : สำนักงานตำรวจแห่งชาติและตำรวจภูธรจังหวัดหนองคาย

แผนภูมิที่ 4 โครงสร้างสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย

ที่มา : สำนักงานตำรวจแห่งชาติและสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอเฝ้าไร่

2. แนวคิดเกี่ยวกับงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์

2.1 นิยามของตำรวจชุมชนสัมพันธ์

กรมตำรวจ ให้ความหมายของกิจกรรมและยุทธศาสตร์ของงานชุมชนสัมพันธ์ไว้ ดังนี้

“การจัดกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างตำรวจกับกลุ่มบุคคลเป้าหมายหรือประชาชนทั่วไป เพื่อให้กลุ่มบุคคลเป้าหมายเกิดความใกล้ชิดและเป็นมิตรกัน จะทำให้สามารถพึ่งตนเองในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ได้ระดับหนึ่ง เช่น การออกเยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำต่าง ๆ และการฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคคลกลุ่มเป้าหมาย โดยเน้นเฉพาะเด็กและเยาวชน หรือประชาชนทั่วไปทำให้สามารถแก้ปัญหาและทำงานร่วมกับตำรวจได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่น การแก้ปัญหา เด็กและเยาวชน ปัญหาจราจร ปัญหาอัคคีภัยและอุบัติเหตุ ปัญหา ยาเสพติดให้โทษ ฯลฯ”

“ยุทธศาสตร์ด้านชุมชนสัมพันธ์ คือ จะใช้งานชุมชนสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพพจน์ที่ดีของตำรวจให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนโดยตรง ตลอดจนเป็นการส่งเสริมสนับสนุนคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น” (แผนกรมตำรวจแม่บท ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2530-2534)

คณะกรรมการดำเนินการประชาสัมพันธ์ ชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ของกรมตำรวจ (กองวิจัยและแผน กรมตำรวจ. 2532 : 7) ได้กำหนดนิยามงานชุมชนสัมพันธ์ ในหน้าที่ตำรวจไว้ว่า “หมายถึง งานที่ตำรวจได้กระทำเพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมหรือชุมชนต่าง ๆ เกิดรวมตัวกันมีความสัมพันธ์ ผูกพันเกี่ยวข้องต่อกัน ร่วมมือประสานการปฏิบัติหรือช่วยเหลือและสนับสนุนการปฏิบัติงานของตำรวจ และเป็นการดำเนินงานอย่างเป็นทางการเพื่อให้ตำรวจมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความเข้าใจในปัญหาซึ่งกันและกัน ตลอดจนร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรม เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ”

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2530 : 81) ได้กล่าวถึงงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ไว้ว่า “งานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ คือ กระบวนการที่กำหนดทิศทางให้บุคลากรตำรวจทั้งหมดในแต่ละองค์กร ได้หันเหพฤติกรรมไปสู่การปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เพื่อที่จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ภายนอกองค์กร ในลักษณะที่จะเอื้ออำนวยให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักขององค์การตำรวจ”

“หลักใหญ่ของแนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์เพื่อป้องกันอาชญากรรม คือ การจัดสภาพทั่วไปไม่ว่าในระดับเมือง ชุมชน หรือละแวกบ้าน ในลักษณะเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลง่ายต่อการควบคุมสังเกตตรวจตรา โดยไม่ล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล รวมทั้งมุ่งสนับสนุนส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชน มีส่วนร่วมในการป้องกันชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินทั้งของตนเองและบุคคลอื่น ให้ปลอดภัยจากภัยอาชญากรรม ตามแนวทฤษฎีนี้ ตำรวจมีบทบาทเป็นฝ่ายวางแผน สนับสนุน และให้คำปรึกษาแก่ชุมชน ในการป้องกันอาชญากรรม แนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์มุ่งสู่การควบคุมชุมชน โดยกำหนดให้ประชาชนเป็นหลักประกันในการป้องกันอาชญากรรม โดยมีกลไกของรัฐทำหน้าที่วางแผนสนับสนุนและแจกจ่ายข่าวสารข้อมูลอาชญากรรม”

2.2 แผนปฏิบัติการชุมชนสัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (สำนักแผนงานและงบประมาณสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. 2549 : 24)

1. พัฒนาความพร้อมของหน่วยงานที่รับผิดชอบงานการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในด้านโครงสร้าง ระบบการบริหารงาน กำลังพล วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือ

เครื่องใช้ในการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ให้เพียงพอกับความจำเป็นในการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เสริมสร้างความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อกันระหว่างตำรวจกับประชาชน
3. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนกิจการตำรวจและมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติดให้โทษ อุบัติภัย และทารุณกรรมเด็กและเยาวชน
4. ส่งเสริมสนับสนุนองค์กรประชาชนในชุมชนให้มีขีดความสามารถยิ่งขึ้นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติดให้โทษ อุบัติภัย และทารุณกรรมเด็กและเยาวชน
5. ส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาคุณภาพชีวิตมีลักษณะนิสัยและรูปแบบชีวิตที่ดีงามเป็นผู้มีศีลธรรม มีระเบียบวินัย และจิตสำนึกที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบต่อสังคม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. ปรับการปฏิบัติของหน่วยทั้งการคัดเลือกบุคคล การจัดชุด การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายให้เหมาะสม ขยายผลการปฏิบัติและพัฒนางานชุมชนสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับพื้นฐาน

2.3 ขั้นตอนของงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ (สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2545 : 28-29)

1. ออกพบปะและเยี่ยมเยียนผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้รู้จัก เป็นที่ยอมรับ มีความคุ้นเคยและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
2. ศึกษาข้อมูลชุมชนด้านความจำเป็นพื้นฐานและข้อมูลหมู่บ้าน รวมทั้งข้อมูลทางด้านปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติดให้โทษ อุบัติภัย และทารุณกรรมเด็กและเยาวชน โดยการรวบรวมจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ การสอบถาม หรือสัมภาษณ์ผู้นำ หรือประชาชนหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง การออกแบบสอบถาม การสังเกตการณ์ และมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้าน
3. เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผนร่วมปฏิบัติและดำเนินการสนับสนุน ได้แก่
  - 3.1 กิจกรรมตามขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม รวมทั้งศาสนาพิธี เช่น การแต่งงาน งานศพ งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ งานทำบุญเลี้ยงพระ งานสงกรานต์

การรณรงค์คำห้ว งานบาศรีสู่ขวัญ งานประจำปี ฯลฯ

3.2 กิจกรรมปกคิตามวิถีชีวิตประจำวัน เช่น งานอาชีพ การทำการเกษตร งานอดิเรก การออกกำลังกาย คนตรี กีฬา เป็นต้น

3.3 กรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น หรือหน่วยงานอื่นร่วมกับชุมชนจัดขึ้น เช่น งานพัฒนา งานบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ เป็นต้น

3.4 กิจกรรมช่วยบริการ เช่น การบริการตัดผมนักเรียน การบริการซ่อมแซม เครื่องใช้ไฟฟ้า ซ่อมเครื่องมือทำการเกษตร

4. การเตรียมการจัดระบบงานและประเมินความพร้อม การเตรียมการจัดระบบงาน และการตรวจสอบความพร้อมในการปฏิบัติงานเป็นปัจจัยที่สำคัญมาก เพื่อให้กำลังคนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความพร้อมในการปฏิบัติงานระบบงาน แผนงาน และขั้นตอนในการ ปฏิบัติกระซบสอดคล้องเหมาะสม วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ไม้จัตข้องพร้อมอำนวยความสะดวก ในการดำเนินการ

5. การแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองและชุมชน จากปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติดให้โทษ อุบัติภัย และปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัปัญหาอาชญากรรมนั้น เป็นวิธีการ ป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุดเมื่อประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับ การป้องกันตนเองและชุมชนจากปัญหาดังกล่าว โดยได้เข้าใจถึงที่มาปัญหา ผลเสียที่จะเกิดขึ้น ต่อตนครอบครัว ชุมชน ตลอดจนแนวทางการป้องกัน แก้ไข และมีความรู้สึกผิดชอบในฐานะ สมาชิกของชุมชนแล้วปัญหาต่าง ๆ ย่อมที่จะต้องลดน้อยหรือหมดไปที่สุดในที่สุด

6. ปฏิบัติการชุมชนสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนให้ความร่วมมือ สนับสนุน ช่วยเหลือ และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของตำรวจ ได้แก่

6.1 กิจกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ในเหตุการณ์และสถานการณ์ ที่เกิดขึ้นเฉพาะ เช่น การเกิดโจรกรรม อุบัติภัย และสาธารณภัยต่าง ๆ

6.2 กิจกรรมการศึกษาอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับงานการป้องกันรักษา ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้โทษ การให้ความรู้กฎหมายเบื้องต้น และความมั่นคงแก่บุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายตามความ เหมาะสม เช่น เด็ก เยาวชน สตรี แม่บ้าน พ่อบ้าน ลูกเสือ เนตรนารี นักเรียน นิสิต นักศึกษา มูลนิธิ องค์กรอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนโดยเน้นที่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา ต่าง ๆ ในพื้นที่รับผิดชอบ

6.3 กิจกรรมแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนเพื่อสนับสนุนงานตำรวจ

ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเคารพกฎหมายและสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น การเป็นแหล่งข่าว ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอาชญากรรม การเป็นพยานในคดีอาญา การเป็นผู้ประสาน ความเข้าใจระหว่างประชาชนกับตำรวจ กรณีที่มีปัญหาความขัดแย้ง

6.4 กิจกรรมหลักเพื่อให้ประชาชนร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติดให้โทษ อุบัติภัย และทารุณกรรมเด็กและเยาวชน โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองและป้องกันตนเองได้ระดับ หนึ่ง เช่น การจัดระบบการรักษาความปลอดภัยของชุมชน ระบบเพื่อนบ้านเตือนภัย การจัดสายตรวจประชาชนและกิจการพลเรือนอาสาสมัครร่วมกับตำรวจในการรักษา ความสงบเรียบร้อย เป็นต้น

7. ติดตามประเมินผลการดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ รวมทั้งศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคและข้อขัดข้องต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลให้เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดปฏิบัติการชุมชนสัมพันธ์ นำไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนางานในหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเป็นระบบและ ต่อเนื่อง ให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนฉบับนี้ ต่อไป โดยประสานและร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น ใกล้เคียง

3. ทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Approach)

การป้องกันอาชญากรรม เป็นเป้าหมายของตำรวจ (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2526 : 8) ซึ่ง เซอร์ โรเบิร์ต พีล (Sir Robert Peel) บิดาของการตำรวจยุคใหม่ เน้นว่า การป้องกันอาชญากรรมคืองานหลักของตำรวจ มีความสำคัญยิ่งกว่าการสืบสวนสอบสวน จับกุมและลงโทษผู้กระทำผิด แนวคิดนี้เป็นพื้นฐานของทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งสรุปได้ ว่าการปรากฏตัวของตำรวจย่อมมีผลในการยับยั้งผู้ที่มีแนวโน้มจะประกอบอาชญากรรมเพราะ เกรงกลัวการจับกุม ดังนั้นสายตรวจจึงต้องแต่งเครื่องแบบและรถวิหุสายตรวจจึงควรมี ลักษณะเด่นชัด เห็นได้ง่าย เพื่อข่มขวัญยับยั้งอาชญากร การตรวจท้องที่อย่างสม่ำเสมอทำให้ สมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกว่ามีตำรวจอยู่ทั่วไปด้วยเหตุนี้ ตามแนวทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย การปรากฏตัวของตำรวจและการกระจายกำลังตำรวจให้ครอบคลุมทั่วทั้งชุมชนจะช่วยป้องกัน อาชญากรรม โดยลดช่องว่างสำหรับผู้ตั้งใจจะละเมิดกฎหมาย

4. ทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ (Community Relation Approach)

ในขณะที่ความนิยมในมาตรการและทฤษฎีบังคับใช้กฎหมายเริ่มเสื่อมคลายลง การป้องกันอาชญากรรมอีกลักษณะหนึ่งกลับได้รับความสนใจสูงขึ้น คือ แนวทฤษฎี “ชุมชนสัมพันธ์” (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2526 : 11) ซึ่งมีรากฐานจากแนวความคิดและผลการวิจัยของนักอาชญาวิทยา กลุ่มชิคาโกหรือสำนักนิเวศวิทยาอาชญาวิทยา (The Ecological School of Criminology) ในช่วงทศวรรษที่ 1920 สำนักนี้อยู่ภายใต้การนำของโรเบิร์ต อี พาร์ค (Robert E.Park) ซึ่งได้รับอิทธิพลแนวความคิดเกี่ยวกับความสำคัญ ของชุมชน 3 ทางคือ แนวคิดของดาร์วิน (Darwin) เกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยระหว่างสัตว์และพืช แนวที่สองว่าด้วยคุณลักษณะด้านเวลาและสถานที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมและ ทางที่สาม ทฤษฎีของ เดิร์คเคม (Duckheim) ที่กล่าวถึงความหนาแน่นของประชากร ที่เป็นปัจจัยที่กระทบต่อความแอ่งทางสังคม และการแบ่งงาน

นักอาชญาวิทยากลุ่มชิคาโก เบอร์เกสส์ (Burgess) ได้เสนอทฤษฎีวงรอบ (Concentric Circles Theory) ได้ศึกษามหานครชิคาโก โดยแบ่งออกเป็นส่วนใหญ่ ๆ จากการลากเส้นครึ่งวงกลมที่มีช่วงห่างกันเส้นละ 2 ไมล์ เริ่มจากศูนย์กลางของมหานครดังกล่าว ผลการวิจัยได้พบว่าอาชญากรรมรวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนลดลงทุกขณะเมื่อถอยห่าง จากกลางใจเมืองออกไป

จากการศึกษาของนักอาชญาวิทยาพอสรุปได้ว่า อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ ถาวรตามลักษณะพื้นที่บริเวณใดที่เกิดอาชญากรรมขึ้นบ่อยครั้งก็จะเกิดขึ้นซ้ำซากอยู่เช่นนั้น ซึ่งทางกลุ่มชิคาโกเห็นว่าเป็น “การขาดระเบียบของสังคม (Social Disorganization) หมายถึงสภาวะแตกสลายของกลไกทางสังคมที่มีหน้าที่ค้ำจุนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และขวัญกำลังใจของสมาชิกในสังคม แนวความคิดของกลุ่มชิคาโกเป็นพื้นฐานในการสร้าง แนวความคิดต่อเนื่องในเวลาต่อมา กล่าวคือ เฮร์เบิร์ต เกนส์ (Herbert Gans) มีแนวความคิด เรียกว่าหมู่บ้านในเมือง (Urban Village) คือปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นสิ่งจำเป็นต่อการรักษา ความปลอดภัย การก่อให้เกิดความสมัครสมานกลมเกลียวร่วมมือร่วมใจในการป้องกัน อาชญากรรม แต่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการจัดสภาพพื้นที่ในชุมชนให้ เอื้ออำนวยต่อการพบปะสังสรรค์ รวมทั้งจัดให้มีสถานที่สำหรับสมาชิกในชุมชนได้ดำเนิน กิจกรรมร่วมกัน กล่าวได้ว่าแนวคิดของเกนส์ เกี่ยวกับหมู่บ้านในเมืองจึงเป็นความพยายาม ในการป้องกันอาชญากรรมโดยจัดสภาพชุมชนเพื่อเพิ่มปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

สรุปแนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์เพื่อป้องกันอาชญากรรมก็คือ การจัดสภาพทั่วไปในระดับเมือง ชุมชนละแวกบ้าน ในลักษณะเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของตนเอง และบุคคลอื่นให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม ตามทฤษฎีนี้ตำรวจจะมีบทบาทเป็นฝ่ายวางแผน สนับสนุนและให้คำปรึกษาแก่ชุมชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม

5. ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม (Theory of Crime Control Through Environment Design) หรือเรียกคำย่อว่า ค.อ.ส.

แนวทฤษฎีนี้เป็นแนวคิดรวม (Synthesis) ระหว่างทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งเป็นแนวคิดเริ่มและทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ซึ่งเป็นแนวคิดแย้ง (Antithesis) ทฤษฎีนี้เสนอว่า แนวทฤษฎีทั้งสองคือทฤษฎีบังคับใช้กฎหมายและทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ต่างมีคุณประโยชน์ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ แต่ในสถานการณ์และสภาพพื้นที่ที่ต่างกัน จึงควรที่จะนำกรอบทฤษฎีและมาตรการภายใต้แนวทฤษฎีนี้มาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลกัน แทนที่จะหักล้างหรือโจมตีกัน (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2526 : 11)

ข้อกำหนดเบื้องต้นของทฤษฎี ค.อ.ส. มีดังนี้

1. มุ่งลดช่องโอกาสสำหรับการประกอบอาชญากรรมในสภาพแวดล้อม แต่ไม่ได้ละเลยความสำคัญของตัวบุคคล ซึ่งมีแนวโน้มหรือสำนึกที่จะละเมิดหรือไม่
2. มีความพอเพียงในการควบคุมอาชญากรรมประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์สินให้อยู่ในขอบเขตเหมาะสมหรือยอมรับได้
3. มีคุณค่าทางปฏิบัติในระดับสูง รวมทั้งหลักศีลธรรมและมนุษยธรรม
4. มุ่งสนับสนุนการรวมตัวและสัมพันธ์ภาพระหว่างสุจริตชนในสังคม เพื่อให้เกิดแรงต้านทุจริตชน ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยภายใต้กรอบของกฎหมาย
5. คำว่า “กฎหมาย” หมายถึงกฎหมายซึ่งตราขึ้น เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนเป็นส่วนรวม

ตามหลักทฤษฎี ค.อ.ส. การกล่อมเกล่าและปลูกฝังแนวโน้มไม่ละเมิดกฎหมายสำหรับบุคคลจัดเป็นแผนระยะยาว ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลายสถาบันสังคม สถานศึกษา ศาสนา และการเมือง เป็นต้น และจำเป็นต้องใช้ระยะเวลายาวนานต่อเนื่องตลอดชั่วอายุของบุคคลแต่ละคน สำหรับการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อขัดขวางการละเมิดกฎหมาย ถือเป็นแผนเร่งด่วนและต่อเนื่อง ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 มิติได้แก่

มติที่ 1 สภาพแวดล้อมรูปธรรม คือสภาพแวดล้อมที่มีรูปร่างตัวตนสัมผัสได้ และ ห้อมล้อมรอบบุคคลสามารถนำมาใช้ตลอดโอกาสของการปราบปรามอาชญากรรม แยกออกเป็น

1. มาตรการระดับชุมชน ได้แก่ การวางผังเมืองชุมชน การติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่าง การออกแบบอาคาร และการสักรหัสเลขบนทรัพย์สิน
2. มาตรการระดับบ้านเรือน ได้แก่ ความมั่นคงของประตูหน้าต่าง แต่สามารถรับรู้ได้โดยบุคคลทั้งทางตรง และทางอ้อม สามารถตลอดโอกาสของการประกอบอาชญากรรม

มติที่ 2 สภาพแวดล้อมนามธรรม คือสภาพแวดล้อมที่ไม่มีตัวตน แต่สามารถรับรู้ได้โดยบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถตลอดโอกาสของการประกอบอาชญากรรม ประกอบด้วย

1. มาตรการเพื่อนบ้านเตือนภัย
2. มาตรการสายตรวจประชาชน
3. มาตรการตรวจตราบ้านเรือน

6. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

6.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม ได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนะไว้ดังนี้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 159) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่มซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้การทำงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับการเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

เสน่ห์ จามริก (2527 : 22) ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนไม่ได้หมายความว่า จะดึงประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมตามที่นักวิชาการหรือองค์กรพัฒนาตั้งขึ้นแท้จริงแล้วเพียงให้ชุมชนมีกิจกรรมและวิธิตำเนินการของเขาเองในชุมชนพื้นฐานระดมทรัพยากรที่จำเป็น เพื่อบรรลุความสำเร็จตามที่ต้องการและที่สำคัญคือตอบสนองความต้องการด้านจิตใจของคนในฐานะผู้ได้รับจากสังคม

อคิน ระพีพัฒน์ (2527 : 24) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาซึ่งความสามารถของตนเอง ในการจัดการและควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์

ต่อการดำรงชีวิต ทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคมในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดวิถีชีวิตของตนอย่างเป็นตัวของตัวเอง

สกนธ์ จันทักษ์ (2528 : 155) ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวความคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจ และความห่วงกังวล ส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อนและความพึงพอใจร่วมกัน ที่มีอยู่ต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผนและลงมือกระทำร่วม
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้ต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำ การที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น ๆ

เออวิน วิลเลียม (Erwin Williams.อ้างถึงใน นิสากร วิณิชยภาค. 2530 : 30) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึงกระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ไขปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของประชาชนใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชน แก้ไขหาร่วมกันการใช้วิทยากรที่เหมาะสม และการสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ธานีศย์ บุญชู (2530. อ้างถึงใน สุชาติ โคตรประทุม. 2541 : 17) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นกระบวนการที่ประชาชนในชุมชนสามารถที่จะรวมตัวของเขาเอง ในการแสวงหาแนวทางในการตอบสนองด้วยการวางแผนการบริหาร และการจัดการในการปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของตนเอง และท้องถิ่นให้ดีขึ้น จากคำจำกัดความของการให้ความหมาย เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถสรุปความหมายได้ 5 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะของตัวบุคคล ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญในปัจเจกบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยมองประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งสำคัญของแนวคิด เช่น การตัดสินใจ จิตสำนึก ความรู้สึกรับผิดชอบและการจงใจ

2. การมีส่วนร่วมในลักษณะของกลุ่มและกระบวนการ ที่มุ่งสร้างพื้นฐานอำนาจจากการสร้างภายในหน่วยให้เป็นกระบวนการ ที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องในลักษณะที่ได้ให้ความสำคัญระหว่างผู้นำ ผู้ตามและองค์กรที่มีประสิทธิภาพ

3. การมีส่วนร่วมในลักษณะของโครงการ ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญที่การจัดโครงการมีส่วนร่วมที่ดี โดยเน้นกลุ่มเป้าหมาย การถ่ายทอดระบบเทคนิค ความรู้ และการกระจายอำนาจสู่ประชาชน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงที่ดีระหว่างประชาชนกับรัฐ

4. การมีส่วนร่วมในลักษณะของสถาบัน ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญในแง่ของการเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสถาบัน มีการถ่ายทอดหรือขยายโครงสร้างทางอำนาจของกลุ่มผลประโยชน์และชนชั้นทางสังคมในการกำหนดรูปแบบการใช้ทรัพยากร การบริหารสถานะและอำนาจในสังคม

5. การมีส่วนร่วมในลักษณะของนโยบาย ในลักษณะนี้ความสำคัญในเรื่องการยอมรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เสียเปรียบในสังคม แล้วนำมาใช้กำหนดเป็นนโยบายและแผนงานระดับชาติเพื่อเป็นการประกันความมั่นคงในเรื่องของการให้การสนับสนุนและยอมรับ การเปลี่ยนแปลง ทั้งในรูปสถาบัน โครงการ กฎหมาย และอุดมการณ์แนวคิดใหม่ ๆ

6.2 ลักษณะการมีส่วนร่วม ได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนะไว้ดังนี้

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527 : 6-7) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและคิดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสรรสร้างสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อขจัดและแก้ไข ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมการตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง

7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย

8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและ กิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชน และรัฐบาลให้ได้ประโยชน์ได้ตลอดไป ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของปรัชญา เวสารัชช (2528 : 91) โดยได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของ ประชาชนดังนี้

8.1 ร่วมแสดงความคิดเห็น

8.2 ร่วมสละทรัพยากรวัสดุ

8.3 ร่วมสละแรงงาน

8.4 ร่วมสละเวลา

6.3 รูปแบบของการมีส่วนร่วม รูปแบบของการมีส่วนร่วม ได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนะไว้ ดังนี้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วม ออกเป็น 3 แบบ ได้แก่

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct participation) โดยผ่านองค์กร จัดตั้งของประชาชน (Inclusive organization) เช่น การรวมกลุ่มเยาวชน หรือกลุ่มต่าง ๆ
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect participation) โดยผ่านองค์กร ผู้แทนของประชาชน (Representative organization) เช่น กรรมการของกลุ่มหรือ กรรมการหมู่บ้าน
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการที่รัฐเปิดโอกาสให้ (Open participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนประชาชน (Non-representative organization) เช่น สถาบัน หรือหน่วยงานของรัฐที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ตลอดเวลา รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เป็นการกล่าวในภาพรวม ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ ทั้งงานด้านพัฒนาชุมชน งานด้านการเมืองการปกครอง

6.4 กระบวนการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของบุคคลในกิจกรรมหนึ่ง ๆ อาจมีส่วนร่วม ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือหลายขั้นตอนก็ได้ นักวิชาการได้แบ่งขั้นตอนต่าง ๆ ของกิจกรรมไว้แตกต่างกันออกไป คือ

ไวท์ (White, 1982, อ้างถึงใน วันธิกรณ์ นุเกตุ, 2540 : 33) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 3 มิติ คือ

มติที่หนึ่ง มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะใครควรทำและทำอย่างไร
 มติที่สอง มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา การลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ
 มติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน
 ทั้งยังได้เพิ่มเติมอีกว่าสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมในประการที่ 4 ที่ควรนำมาพิจารณา
 คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานที่ทำไป

โคเฮน และอัทซอर्फ (1980 . อ้างถึงใน วันธิกรณ์ นุเกตุ. 2540 : 33) ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องกับไวท์โดยได้แบ่งประเภทการมีส่วนร่วมไว้เป็น 4 ประเภท คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารและการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

จากความหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมที่กล่าวมานี้ สรุปได้คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน ก็คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ถึงปัญหา หาวิธีการ และแนวทางแก้ไข โดยร่วมกันตัดสินใจและวางแผน รวมตลอดจนถึงการปฏิบัติตามกิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ และติดตามประเมินผล

6.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนะไว้ดังนี้

โคเฮน และอัทซอर्फ ได้เสนอว่า มีบุคคล 4 ฝ่าย มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชนบท ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นยังมีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวเนื่องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. อายุ และ เพศ
2. สถานภาพในครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน

7. ระยะเวลาในท้องถิ่น และสถานภาพการทำงาน

อนุภาพ อธิธาภ (2528 : 21-22) กล่าวถึงเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกิดจากพื้นฐานของประชาชน 4 ประการ คือ

1. ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ประชาชนต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผน จัดการ บริหารองค์กร และการใช้ทรัพยากรในที่สุด
2. ประชาชนจะต้องมีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกายภาพ ที่เปิดโอกาสให้เข้ามีส่วนร่วม
3. ประชาชนต้องมีความประสงค์ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีความเข้าใจ เห็นประโยชน์ในการเข้าร่วม จะต้องมิใช่เป็นการบังคับหรือผลักดันให้เข้าร่วม โดยที่ประชาชนมิได้ประสงค์จะเข้าร่วมในนัยหนึ่งนัยใด
4. ประชาชนจะต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีโอกาสที่จะเข้าร่วม ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนในการตัดสินใจ และกำหนดกิจกรรมที่ตนต้องการระดับที่เหมาะสม ประชาชนจะต้องมีโอกาสและมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง

องค์การอนามัยโลก (WHO. อ้างถึงใน สานิตย์ บุญชู. 2527 : 10-11)

เสนอปัจจัยพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

1. จากสภาพความเป็นจริงของชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่น ๆ นั้นมีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ

1.1 การมองเห็นว่าจะได้รับประโยชน์จากสิ่งตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

1.2 การได้รับคำขอกกล่าว หรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีได้จัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ ลักษณะการทำงาน กฎระเบียบ แบบแผน เป็นต้น ดังนั้น ปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วมจึงควรมีลักษณะ

2.1 เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชน มีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยมีตัวแทนก็ได้

2.2 ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัดเพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้

2.3 กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วมโดยปกติที่ผ่านมา ในกิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการ หรือผลประโยชน์ของกิจกรรม เพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ

จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคล สถานภาพทางสังคม และเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นเพศ อายุ ระดับการศึกษา ความเชื่อ ค่านิยม นิสัย ประเพณี ตลอดจนความรู้สึกร่วมกันคิดรวมทั้งการได้รับการยอมรับหรือการสนับสนุนจากผู้อื่น เป็นปัจจัยซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทั้งสิ้น

6.6 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม ได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนะไว้ดังนี้

นิพัทธเวช สืบแสง (2526 : 3-13) ได้สรุปว่า กระบวนการมีส่วนร่วมประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหา หรือกำหนดปัญหาของชุมชน
2. การมีส่วนร่วมในการแสวงหาสาเหตุของปัญหา
3. การมีส่วนร่วมในวิธีการแก้ไขปัญหา
4. การมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน
5. ประเมินผลการดำเนินการแก้ไขปัญหา

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526 : 53-68) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตลอดจนกระบวนการพัฒนา
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามโครงการพัฒนา
4. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

วิธี วิชานิภาวรรณ (อ้างถึงใน สมหมาย เลิศนา. 2544 : 28) กล่าวว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนาชนบทมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนที่หนึ่ง คือ ศึกษาชุมชนหรือที่เรียกว่า ขั้นการค้นหาปัญหา และความต้องการของชุมชน หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่พัฒนาจากหน่วยงานของภาครัฐหรือเอกชนเข้าไปในชุมชน เพื่อศึกษาและเรียนรู้ถึงสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในชุมชน ตลอดจนถึงการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาสำหรับใช้เป็นข้อมูลเองในการพัฒนาชนบทนั้น ๆ
2. ขั้นตอนที่สอง เป็นการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาโดยมีการรวมกลุ่มกันอภิปรายถกเถียงแสดงความคิดเห็นหรือที่เรียกว่าประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผนพัฒนา
3. ขั้นตอนที่สาม เป็นการลงมือปฏิบัติตามแผนหรือวิธีการที่ได้ร่วมกันตัดสินใจมาแล้วจากขั้นตอนที่สองตามสภาพที่ผ่านมา
4. ขั้นตอนที่สี่ ขั้นการประเมินผลงาน ในขั้นนี้เจ้าหน้าที่และชาวบ้านจะร่วมกันกำหนดตอนย่อยต่างๆ ในการประเมินผลตลอดจนดูแลปัญหาข้อขัดข้องที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการประเมินผล

จึงกล่าวได้ว่าขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วม ควรเริ่มตั้งแต่การคิด การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล

สรุป ขั้นตอนการมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. มีส่วนร่วมวางแผนแก้ไขปัญหา
3. มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน
4. มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

6.7 วิธีการวัดการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

จากการกล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับที่มีผลกระทบต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของตนและพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง โดยเริ่มจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ไม่ใช่ด้วยความต้องการของบุคคลภายนอกภายใต้กระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น หากเข้าใจวิธีการวัดการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และนำมาใช้เพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการให้และรับอำนาจแก่ประชาชน

การพัฒนาต่าง ๆ จะได้รับผลสำเร็จอย่างรวดเร็วขึ้น (บัญญัติ แก้วส่อง. 2531 : 39) ได้จำแนกการวัดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาไว้หลายแบบ เช่น

1. การจำแนกประเภทการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนา เป็นการวัดเชิงคุณภาพแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่คิดเห็นประชาชน มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมตัดสินใจ ร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนการพัฒนามีขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมขั้นรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนา หรือยอมรับผลกระทบอันอาจเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ อันแสดงออกมาในเชิงรูปธรรมต่อสังคมหรือบุคคลก็ตาม

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย (Formative Evaluation) อันนับเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าที่ทำเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอด

2. การจำแนกตามระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม

ตามแนวคิดของสมาคมสาธารณสุขอเมริกา (อ้างถึงใน บัญชร แก้วส่อง. 2531 : 18) ซึ่งจำแนกระดับความเข้มไว้ 3 ระดับคือ

2.1 ระดับการตัดสินใจ (Decision - making) ในระดับนี้ประชาชนจะเข้าร่วมในการวางแผน และจัดการกับกิจกรรมการพัฒนาด้วยตนเองจึงถือว่า การมีส่วนร่วมระดับนี้เป็นการรับผิดชอบด้วยตนเอง (Level of Responsibility by Themselves)

2.2 ระดับการร่วมมือ (Cooperation) ในระดับนี้ประชาชนจะให้ความร่วมมือในการพัฒนาตามแผนงานที่ริเริ่มโดยหน่วยงานภายนอกบางครั้งประชาชนจะร่วมเสียสละเวลา แรงงานและทรัพย์สิน เพื่อให้แผนงานนั้นประสบผลสำเร็จการมีส่วนร่วมในระดับนี้ถือเป็นการมีส่วนร่วมในระดับที่ยอมรับได้ (Acceptable Level of Participation)

2.3 ระดับการใช้ประโยชน์ (Utilization) ในระดับนี้ประชาชนจะยอมรับและใช้ประโยชน์จากบริการที่กำหนดไว้ ถือว่าการมีส่วนร่วมในระดับนี้เป็นการยอมรับบริการเท่านั้น เช่น เข้าร่วมโครงการวางแผนครอบครัว เป็นต้น

3. จำแนกตามประเภทของผู้มีส่วนร่วม

อับฮอฟ (Uphoff, อ้างถึงใน อकिन ระพีพัฒน์, 2527 : 102) ได้แยกประเภทผู้เข้าร่วมตามสถานภาพ ได้ 4 ประเภท คือ

1. บุคคลในท้องถิ่น (Local Residents)
2. ผู้นำในท้องถิ่น (Local Leaders)
3. เจ้าหน้าที่ของรัฐ (Government Personnel)
4. เจ้าหน้าที่ต่างชาติ (Foreign Personnel)

ซึ่งการจำแนกผู้เข้าร่วมดังกล่าวนี้ กล่าวว่าจะต้องพิจารณาถึงสถานภาพส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว การศึกษา ชนชั้นทางสังคม ระดับรายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย และสถานภาพการถือครองที่ดิน เป็นต้น

4. การจำแนกตามรูปแบบของการมีส่วนร่วม

การจำแนกลักษณะนี้ ดูช เซลดอป (Dusseldorp, อ้างถึงใน บัญชร แก้วส่อง, 2531 : 27) ได้จำแนกวิถีของการเข้าไปมีส่วนร่วม (Way of Participation) เป็น 2 ทางคือ

1. การมีส่วนร่วมทางตรง หมายถึง การที่บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาด้วยตนเอง เช่น การเข้าร่วมประชุม ร่วมอภิปราย ร่วมใช้แรงงานหรือร่วมลงคะแนนเสียง เป็นต้น
2. การมีส่วนร่วมทางอ้อม หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมผ่านตัวแทนหรือการสนับสนุนโดยไม่นำตนเองเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรง

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการหมู่บ้านชุมชนและมวลชนสัมพันธ์แบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา การแสดงความคิดเห็นและความต้องการของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน ได้แก่ การร่วมเป็นคณะกรรมการเพื่อการวางแผนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชน การประชุมปรึกษาหารือ
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการกิจกรรม ได้แก่ การร่วมร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนา
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามผลงาน ได้แก่ การติดตามผลงานและมีการปรับปรุงในส่วนที่ยังบกพร่องและดูแลรักษาให้ยั่งยืน

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการหมู่บ้านชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ของสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

รุ่งโรจน์ เรียมดี (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ในเขตอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เกี่ยวกับเข้าร่วมกิจกรรมและพฤติกรรมในการร่วมมือของประชาชนในงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์พบว่าประชาชนรับรู้ถึงกิจกรรมงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ที่ดำเนินการ โดยตำรวจในท้องที่ในระดับน้อยทุกกิจกรรม ประชาชนไม่ค่อยเห็นเจ้าหน้าที่ตำรวจได้แสดงถึงความตั้งใจจริงในการแก้ไขปัญหาของชุมชน บริการชุมชนเพื่อแก้ปัญหาอื่นในชุมชน ประชาสัมพันธ์งานของตำรวจช่วยให้ประชาชนเข้าใจปัญหาอาชญากรรมในชุมชน สร้างความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนต่อการทำงานของตำรวจ สร้างความสัมพันธ์ภาพตำรวจกับประชาชน ให้ความสำคัญของประชาชนเพื่อแก้ปัญหาอาชญากรรม บริการชุมชนเพื่อแก้ปัญหาอาชญากรรมในชุมชน เผยแพร่ให้ประชาชนทราบถึงบทบาทของตนในการแก้ปัญหาอาชญากรรม หรือแม้แต่สร้างความมั่นใจในการป้องกันอาชญากรรมให้แก่ประชาชน ส่วนเรื่องการมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ในลักษณะต่าง ๆ ผู้ตอบยังเข้าร่วมน้อยมากขึ้นไปอีก

ประเสริฐ สุนทร (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม : ศึกษาเฉพาะกรณี กองบังคับการตำรวจนครบาล 6 พบว่าระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า ประเด็นการอุทิศเวลาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนประเด็นการอุทิศแรงงาน และการอุทิศทุนทรัพย์อยู่ในระดับต่ำ

สุรัชย์ ศุภยศอมร (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติและการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามโครงการสำรวจชุมชนประจำตำบล พบว่าประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อการป้องกันอาชญากรรมตามโครงการสำรวจชุมชนประจำตำบล และมีส่วนร่วมต่อการป้องกันอาชญากรรมตามโครงการสำรวจชุมชนประจำตำบลในระดับปานกลางและพบว่าประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสถานภาพสมรสที่แตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการป้องกันอาชญากรรมตามโครงการสำรวจชุมชนประจำตำบลแตกต่างกัน

สมหมาย เติสนา (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษา : ป่าชุมชนโลกขามป้อม ตำบลแคนเหนือ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการจัดการป่าชุมชน ประชาชนได้เข้าร่วมเกือบทุกครั้งในการวางแผนจัดการป่าชุมชน การดำเนินการจัดการป่าชุมชน การติดตามและประเมินผลการจัดการป่าชุมชน ส่วนกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ประชาชนเข้าร่วมเป็นบางครั้ง และพบว่าปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ประชาชนประสบปัญหาอุปสรรคในระดับมากคือ ขาดการสนับสนุนด้านความรู้ การแนะนำ วัสดุ เครื่องมือและเงินทุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สรศักดิ์ เดชโนนสังข์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านนาเจริญ อำเภอกักศิษุมพล จังหวัดชัยภูมิ โดยการเปรียบเทียบก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรมแทรกแซง ได้แก่ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำเอกสารให้ความรู้ การแนะนำให้ความรู้จากวิทยากร รวมทั้งผู้แทนจากชุมชน ที่มีการดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนที่ประสบความสำเร็จและการศึกษาดูงาน พบว่าหลังดำเนินการกิจกรรมแทรกแซงประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทของตนเองเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้น มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ มีการเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางในการจัดการทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นภายหลังกิจกรรมแทรกแซงซึ่งพิจารณาจากกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นของประชาชนในหมู่บ้าน ตามที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และการมีองค์กรรับผิดชอบด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ พบว่าองค์กรมีความเข้มแข็งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการได้รับการกระตุ้นจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนหน่วยงานส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ชาคริต ถิ่นจันทร์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความร่วมมือของประชาชน ในการป้องกันอาชญากรรมในเขตท้องที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงใหม่ พบว่า ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่าเมื่อพบการกระทำผิดเกี่ยวกับอาชญากรรม จะให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าหน้าที่ต่อเมื่อคิดว่าไม่เป็นอันตรายต่อชีวิตและครอบครัว ทั้งนี้ส่วนใหญ่ยังไม่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการประสบภัยจากโจรผู้ร้าย การปฏิบัติ ของประชาชนเพื่อเป็นป้องกันภัยจากโจรผู้ร้าย ส่วนใหญ่ระบุว่าได้มีการปฏิบัติในจำนวน 4 ประเด็น จากทั้งหมด 8 ประเด็น ได้แก่ การสร้างบ้านที่รั้วล้อมรอบอย่างมิดชิด มั่นคง แข็งแรง การติดตั้งไฟฟ้าเพื่อให้แสงสว่างเพียงพอ การติดตั้งเหล็กคัตภายในบ้าน และการเลี้ยงสุนัขไว้เฝ้าบ้าน สำหรับเพื่อนบ้านส่วนใหญ่ระบุว่าไม่เคยมีประสบการณ์ เกี่ยวกับการประสบภัยจากโจรผู้ร้ายของคนในครอบครัว

นรศ ชมบุญ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการป้องกันไฟป่า : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟป่าบริเวณอุทยานแห่งชาติ ผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานีโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมมากที่สุดในด้าน การมีส่วนร่วมในการติดตามผลงานและรับผิดชอบในการป้องกันไฟป่า รองลงมาคือ มีส่วนร่วม ในการปฏิบัติกิจกรรมป้องกันไฟป่า และการมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาและความต้องการ ของชุมชน

สุนทรา หันชัยศรี (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ บริหารศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลางทั้ง 5 ด้านคือ งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม งานบุคลากร งานวิชาการ งานงบประมาณ งานความสัมพันธ์กับชุมชนและการประชาสัมพันธ์ เมื่อพิจารณาเป็นกลุ่มคณะกรรมการก็พบว่ากลุ่มคณะกรรมการ โดยการแต่งตั้งมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน ส่วนคณะกรรมการโดยตำแหน่ง มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม นอกนั้นอีก 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง

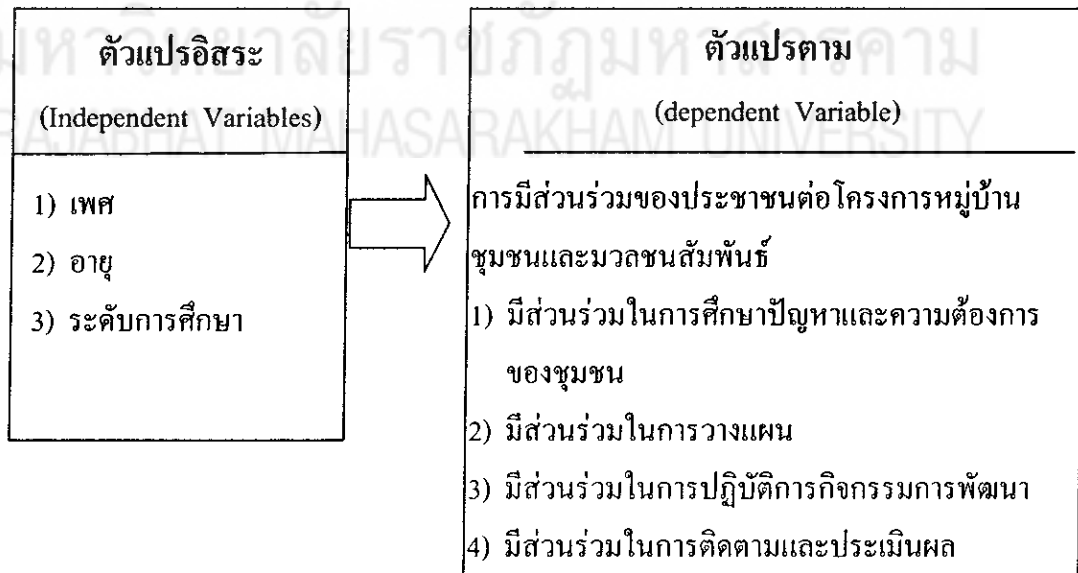
สุรศักดิ์ แผลงหน้า (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมี ส่วนร่วมของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน ในการบริหาร โครงการพัฒนาขององค์การ บริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาอำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น พบว่า การมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้านในการบริหาร โครงการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ณรงค์ศักดิ์ ประสาระเอ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าดงดิบ อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม พบว่าประชาชนที่อาศัยอยู่รอบๆ ป่าดงดิบมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เล่าต่อ ๆ กันมาคือ ผีปู่ตาและเจ้าปู่หลวงอุดม ที่มีพลังอำนาจช่วยปกป้องคุ้มครองรักษาป่า คนและสัตว์ ความเชื่อดังกล่าวทำให้เกิดกฎควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนและกระตุ้นให้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบแบบแผน มีความจงรักภักดี มีความเสียสละและความอดทนเกิดความสบายใจและรู้สึกมั่นคงในชีวิต

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศ พบว่าระดับการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งส่วนใหญ่สอดคล้องกับสมมติฐานและไม่สอดคล้องกับสมมติฐานก็มี โดยกิจกรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น จะเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการประชุมหรือวางแผนในการศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน ส่วนกิจกรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนน้อยส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการศึกษาเรื่องต่างๆ นั้น พบว่ามีปัญหาส่วนใหญ่คือ ด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์

8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้

แผนภูมิที่ 5 กรอบแนวคิดในการวิจัย